

VJEROVANJE U ZNANJE

Ivana Seletković

Podložnost čovjeka vjerovanju u neprovjerene informacije, začudnost pa njezin rezultat i najveći prijatelj strah, u končanici stvaraju famu o znanju zbog saznanja o svemu što nam se nađe na putu. Bez kritičkog otklona, bez dovoljne informiranosti, nekad zbog nedovoljne obrazovanosti, dakako, ne formalne, nego neformalne koja nam daje samopuzdanje u ciljevima shvaćanja te naposljetku volimo reći; to je tako; ja vjerujem; znam da (...).

No, što je znanje?

Filozofsko (ali i novije sociološko pitanje) oduvijek prisutno kao i samo neznanje, nepoznavanje činjenica, omogućuje straputice češće s obje strane - dakle, ne-znanja, "vještačenje", vaganje ne-istina. Nepregledan niz teorija, kroz vrijeme biva razrušen od novih teorija te se čini da takav princip ide u nedogled.

Ali da bismo iznjedrili novu teoriju, moramo po-znat(va)ti tu "staru" protiv koje se borimo, koju smatramo zastarjelom (zbog vremenskog odmaka) i(li) ništavnom. To je problem ili: tu je problem.

Shvaćanje, razumijevanje, dokazivanje znanja mukotrpan je posao jer uz znanje postoje činjenice, nepobitne istine.

Ali, što je istina?

Je li samo iskustvena ili je i iskustvena i teorijska? Prije ćemo reći da može biti u oba slučaja točna. Mjerljivost istine je vidljiva onda kada znamo da jest, da ne može biti drugačije jer imamo dokaze-premise-teze (...) čiji zbir ide u prilog istinitosti iskaza da nešto jest.

Velike riječi, zar ne?

No, da bismo se njima koristili moramo znati značenje riječi pa i iskaza. Tim putem znanja, problema interpretiranja znanja, zloupotrebom informacija koje nisu znanje niti to mogu biti u svojoj površnosti i neformuliranosti bavi se filozofkinja Asa Wikforss u knjizi *Alternativne činjenice o znanju i njegovim neprijateljima*.

Problem jezika/pojmova, dokazivosti, pitanja (o) autentičnosti kojima smo zatečeni u našoj stvarnosti, komplicira se ne samo u konverzaciji, nego i u mogućnostima re-interpretiranja vječnih istina ili istinitosti naših uvjerenja koje nastaju uslijed nizanja iskustva - jezičnog, kontemplativnog, teorijskog, čak i sakralizirajuće "vjerskog" kao sljedbeničko-neupitnog.

Neutemeljne istine ili laž nisu samo prisutne ponekad gdje kao rezultat otpora možemo očekivati ljutnju, razočaranost zbog povrede našeg ega "nekim tamo" tezama koje nas se zapravo niti ne tiču. Autorica, vrlo pomno objašnjava kroz primjer Trumpovih iskaza kako se lažima manipulira ljudima, kako neznanje postaje moć te kako izokrenuta apstrakcija može rezultirati političkom prevlašću.

Sinonim za neznanje, za površnost, i(li) jednostavno glupost u liku jednog predsjednika nije stvorilo borbu protiv neistomišljenika teorijama zavjere jednako upitnima kao što je on sam. Dapače, struja intelektualaca, ljudi koji promišljaju i(li) znaju što jest znanje, točna informacija, informiranost i(li) upućenost neovisno o stupnju obrazovanosti (jer ni tu ne treba generalizirati!) stvara otpor konkretnošću izoštrenog uma, uostalom kakva je i sama spomenuta autorica.

Ali, da ne bi bilo zabune, nije to jedini "faktor" kojim se ona bavi iako je najprimjereniji promišljanju o neznanju.

Od autorice doznajemo granice ili bolje reći bezgraničnosti deziformiranja uopće, radi npr. zarade, ponovno manipulacije u svrhu dokazivanja (nad)moći. Klimatske promjene, štetnost pušenja (koja je u počecima negirana teorijama opovrgnutim dalje znanjem), propaganda, teorije zavjere uopće kako kaže - "fascinantne psihološki i epistemološki", (pod)teme su ove knjige ili okosnica onoga što zapravo stvara osjećaj nesigurnosti. A nesigurnost stvara nemali broj katastrofa. Starbird (kojeg autorica citira) navodi cirkulaciju teorija zavjere vezanih upravo za katastrofe gdje dolazi do "iskorištavanja kognitivnih slabosti".

Zato je moguće doći do tiranije jer sposobnost orijentacije u svijetu lako se ugasi "čvrstom rukom" onoga tko prezentira znanje ili spas od te dezorijentiranosti. No, dakako, tiranija nije iskaz znanja, nego (nad)moći sredstvima manipulacije. Tzv. "kognitivne distorzije" postoje odvajkada. Tiranija bezumlja je sveprisutna (pogledajmo Ukrajinu). Ne moramo sadržaj knjige primjenjivati samo na prošlost. Ona je itekako aktualna.

Nadalje, autorica sugerira kako bismo trebali proširiti svoje kritičko razmišljanje. Ingeniozno se osvrćući na obrazovanje otvara pitanja konstruktivizma vrlo zastupljenog u suvremenom školstvu dokazujući pri tom moć i nemoć kritičkog mišljenja s obzirom na premise i zaključake koji moraju nužno biti rezultat znanja ili poznavanja činjenica i teorija. Jer, čemu sloboda mišljenja, slobodoumlje općenito ako nismo u kontaktu s onim što jest znanstveno, dakle, znanjem?

Pouzdanost znanja mora biti u skladu s pouzdanošću izvora, a ne s pseudoznanstvenim tezama.

Pseudoznanstvene teze su teze koje nemaju uporište u konkretnim teorijama proizašlim iz istraživanja, promišljanja, iz premisa iz kojeg jzaključak mora biti takav kakav jest da uopće jest.

Dati slobodu učeniku utoliko što će izražavati vlastiti stav pod svaku cijenu, bez konkretnog znanja i saznanja o onome što predhodi tom stavu je pogrešno jer onda učenje i učitelj/profesor nema svrhu poučavanja nego samo statiranja koje je sebi svrsishodno. Ništavno u praktičnom i kognitivnom smislu.

Voditi k znanju ne znači dopustiti da se zaključuje samo od sebe, samo na osnovi iskustva jer možemo se složiti s autoricom: "osoba koja se pouzdaje u ono što sama vidi i doživi kao osnovu za znanost, ne zna puno više od napredne čimpanze".

Zaključimo: vjerujmo u znanje, jer znanje zaista jest moć iako nekad do-
vodi do autodestrukcije, posezanjem za onom poznatom mišlju (možda i otr-
canom zbog zloupotrebe): "znam da ništa ne znam".